

# Vefa'ya Vefa'dan vefalı bir yaklaşım

Vefa Senti: Dünü, Bugünü, Yarını  
Ulusal Sempozyum, 3-5 Kasım 2006

**B**ilim ve Sanat Vakfı ile Eminönü Belediyesi'nin işbirliği ile düzenlenen *Vefa Senti: Dünü, Bugünü, Yarını* başlıklı ulusal sempozyum 3-5 Kasım 2006 tarihleri arasında gerçekleştirildi ve ardında pek çok yeni heves ve farklı bir tat bırakarak tamamlandı.

Sempozyum süresince düzenlen 16 oturumda 56 tebliğ -bir tanesi yurt dışından olmak üzere- toplam 58 tebliğci tarafından sunuldu. Bu 16 oturumun 2 tanesi panel olarak gerçekleştirildi. Panellerden "Ha-fizalarda Vefa" başlığı taşıyanının, Vefa'da yaşayan mahalle sakinlerinin ve Vefa'yla ilgili faaliyet gösteren dernek temsilcilerinin Vefa semtinin geçmişine ve bugününe ilişkin hatıralarını ve semtin problemlerine ilişkin düşüncelerini serbestçe dile getirdikleri bir "forum" olarak planlanması ve başarıyla gerçekleştirilmesi de sempozyum organizatörlerinin ince bir düşünüşü olarak takdire şayandır.

Sempozyum süresince açık kalan, Vefa semtinin dünü ve bugünü yansıtan bir fotoğraf sergisi de tertip edildi. Çok başarılı bir seçimin ürünü olan fotoğraflara sahip serginin -aynı zamanda 3 gün süresince sempozyuma ev sahipliği yapan- Vakıf binasında ve tüm katlara yayılmış olarak sergilenmesi, serginin canlılığını oluşturuyordu. Sempozyumda, ayrıca, biri Vefa Spor Kulübü, diğeri -sempozyum organizasyonu bağlamında özel olarak hazırlatılan- Vefa'nın dünü, bugünü ve yarını hakkında olmak üzere iki belgesel film de katılımcıların beğenisine sunuldu.

Sempozyumda Vefa semtinde yer alan mimari eserlere, semte adını veren Şeyh Ebu'l-Vefâ hazretlerinin hayat hikayesine, tasavvufi anlayışına, edebî özelliklerine ve eserlerine yönelik Türkiye'nin çeşitli şehirle-

rinden gelen katılımcıların sunduğu tebliğlerin yanı sıra, sempozyumun önemini artıran bir diğer özellik de dikkat çekiciydi: Sempozyum organizasyonu yapılırken, “Şehir Tarihi Atölyesi”, “Sanat Tarihi Atölyesi” ve “Sosyal Değişim ve Hareketlilik Atölyesi” adları altında ve her biri Vefa semtinin farklı bir boyutu üzerinde yoğunlaşan 3 atölye çalışması organize edilmişti. Vefa’nın tarihsel boyutları ve Vefa’da yaşamış olan ya da hâlâ yaşayanların Vefa semtinin geçmiş dönemlerine ilişkin gözlemleri, hatıraları ve değerlendirmeleri; Vefa semtinde bulunan çeşmeler, kayıp ya da mevcut tarihî ve mimarî sanat eserleri, semt sınırları içerisindeki hazireler ve semtte yaşayan insanların sosyal yaşamları, problemleri, semtte ekonomik faaliyet gösteren esnaf ve işyeri sahipleri ve semtte İstanbul’a çalışmak için Anadolu’dan gelen bekar işgücüne barınma imkanı sağlayan bekar odaları vb. birçok konu -birbiriyle başından itibaren koordineli bir şekilde çalışmalarını yürüten- bu üç atölyede faaliyet gösteren araştırmacılar tarafından araştırıldı. Bu anlamda, semtin çeşitli boyutlarına ilişkin en son ve en yeni bilgileri haiz bu araştırmaların neticeleri de, yine, sempozyum süresince çeşitli oturumlarda tebliğler olarak izleyici-dinleyicilerle ve diğer katılımcılarla paylaşıldı.

Sempozyumun olumlu yanlarından bir diğeri de kendi alanında ulusal ve uluslararası düzeyde üne ve başarıya sahip Semavi Eyice, Turgut Cansever, İlber Ortaylı, Selçuk Mülayim, Süha Göney, Cengiz Uzuner gibi sanat tarihçisi, mimar, coğrafyacı ve tarihçi birçok bilim adamını, akademik hayatlarının henüz ilk basamaklarında bulunan pek çok genç araştırmacıyla aynı konu etrafında biraraya getirebilmeyi başarmış olmasıydı. Bu konunun, ayrıca, hem Vefa’ya *vefalı* nesillerin hâlâ varlığını sürdürüyor oluşunu, hem de çeşitli disiplinlerde çalışacak yeni kuşakların yetişmekte olduğunu göstermesi açısından önemsenmesi gereken bir husus olduğu kanaatindeyim.

3 Kasım 2006 saat 14.30’da Bilim ve Sanat Vakfı Başkanı Mustafa Özel’in “Bu beldenin kaderini konuşmak, bir anlamda bu şehrin kaderini konuşmak; bu şehrin kaderini konuşmak, bu ülkenin kaderini konuşmak; bu ülkenin kaderini konuşmak ise, bu insanlığın kaderini konuşmak demektir” cümleleriyle başlayan ve kendisine ait bir şiirle de süslediği açış konuşmasını; Eminönü Belediye Başkanı Nevzat Er’in yapmış olduğu ve “Vefa üzerine tertiplenen böyle bir organizasyonu oldukça anlamlı bulduğunu” belirttiği ve önümüzdeki yıl Süleymaniye üzerine uluslararası bir sempozyum düzenleneceği müjdesini verdiği konuşması takip etti.

Açış konuşmalarının ardından, Murat Işık tarafından hazırlanan ve Vefa’nın dününe, bugününe ve yarınına ışık tutacak ve mahalle sakin-

lerinin ve uzmanların görüşlerine başvurularak hazırlanmış olan 30 dakikalık bir “Vefa Semti Belgeseli” misafirlere sunuldu. Başkanlığını Oktay Aslanapa'nın yaptığı ilk oturum “Tarihsel Süreçte Vefa Semti” başlığını taşıyordu. Oturumun ilk konuşmacısı, rahatsızlığı sebebiyle sempozyuma katılmayan, fakat hazırlamış olduğu “Vefaiye'nin Osmanlı Tarihindeki Önemi” başlıklı bildirisini video kaydıyla dinleyicilerine ulaştıran Halil İnalçık'tı. İnalçık'ın sunumundan sonra sözü, ikinci konuşmacı olarak, “Bizans'tan Osmanlı'ya Vefa” başlıklı tebliğiyle Semavi Eyice aldı.

Semavi Eyice, “Vefa semtinin uzun bir müddet devlet ricalinin, sanat adamlarının ve şairlerin ikamet ettiği önemli bir merkez vazifesi gördüğünü” belirterek başladığı tebliğinde, özetle, semtin Bizans ve Osmanlı dönemindeki merkezî yerinden söz etti ve semtte bulunan tarihî eserlerin bir dökümünü sundu: “Esasen Bizans döneminde çukur arazinin yanında bulunan Vefa semtinin karakteri hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Burada daha sonra camiye çevrilen (Kilise Camii ya da Molla Gürani Camii) bir kilisenin var olduğunu biliyoruz. Yine burada Romalılardan kalma Bozdoğan Kemeri var ve bu kemer üzerinde II. Mustafa'dan kalan bir kitabe de bulunuyor.” Eyice'ye göre, “esas Roma kalıntılarının 8-10 metre derinlikte olduğu tahmin ediliyor” fakat bu derinliğe inen bir arkeolojik kazı çalışması henüz yapılmış değil. Eyice, “Bizans döneminde bu mekanın, limana da yakın olması dolayısıyla alışveriş merkezi olduğu düşünülse de, bugüne kadar böyle bir alana rastlanmadığı”nı da vurguladı. Semavi Eyice, Vefa semtinin Bizans dönemine ilişkin değerlendirmelerinden sonra semtin Osmanlı dönemine ilişkin olarak da şu tespitleri yaptı: “Vefa, özellikle Osmanlılar zamanında önem kazanmıştır. Fatih Sultan Mehmet, fethin hemen ardından buraya Ebu'l-Vefâ Hazretleri için bir külliye yaptırmıştır. Bu külliye Fatih'in bizatihi kendi vakfiyesi olması başlı başına dikkati celbeden bir durumdur ve Ebu'l-Vefâ'ya gösterilen büyük değeri ortaya koyuyor. Ebu'l-Vefâ Camii hakkında kayda değer bilgimiz çok az. Nitekim 1776 yılında cami tamamıyla yıkılmış ve yerine dönemin moda üslubu olan barok üslubuyla yeniden inşa edilmiştir. Külliye de bulunan zaviye odaları da deprem sırasında önemli ölçüde zarar görmüştür. Cami en nihayetinde 1994 yılında yoğun uğraşlar sonucu yeniden inşa edilmiştir. (...) Vefa'da bulunan üç önemli sebil, bu bölgedeki canlılığın bir göstergesidir. Yine burada şu anda mevcut olmayan sıbyan mektepleri, Yahya Çizel Camii, Revani Çelebi Camii ve Peyzan Yusuf Paşa Türbesi bulunmaktaydı. Vefa konaklarıyla da meşhur bir yerd. Bunlardan Kayserili Ah-

met Paşa ve Nuri Bey konakları bugün istimlak edilerek kurtarılmıştır. Vefa'nın önemli bir özelliği de İstanbul'un en zengin ve en kalabalık hazirelerine sahip olmasıdır. Özellikle Molla Gürani Camii'nin alt tarafı, tarihî kişilerin mezarlarına ev sahipliği yapmaktadır.”

Açılış oturumunun son konuşmacısı Turgut Cansever, “Cumhuriyet Döneminde Vefa” başlıklı konuşmasına, Fatih Camii ve bundan sadece elli yıl sonra inşa edilen Beyazıt Camii arasındaki mimarî farklılığa vurgu yaparak başladı. Bir mimar olarak bu kadar kısa bir süre içerisinde böyle büyük bir değişimin nasıl gerçekleşebildiğinin cevabını Vefa Camii ve külliyesinde bulunduğunu ifade eden Cansever sözlerine şöyle devam etti: “Vefa külliyesi Fatih devrinin aksine bir bütün olarak değil, parça parça vücuda getirilmiş; önce ev, sonra camii, ardından külliyeler yapılarak bunlar birbirine eklenmiştir. Beyazıt Camii'nde de benzer şekilde bir yekvücutluk sözkonusu değildir.”

Sempozyumun ikinci ve üçüncü gününde, öncelikle semtin Bizans döneminden günümüze kadar olan süreçteki mimarî yapıları, çeşmeleleri, hazireleri, semtin haritaları ve fizikî yapısı hakkında kimi zaman görsel malzemelerle de süslenmiş zengin muhtevalı tebliğler sunuldu. İkinci olarak, semte adını veren Şeyh Ebu'l-Vefâ'nın hayat hikayesi, tasavvufi ve edebî kişiliği, eserleri, hocaları ve talebeleri ve çevresini konu edinen tasavvuf edebiyatı, ilahiyat, tasavvuf, tarih, bilim tarihi, eğitim ve kütüphanecilik vb. gibi disiplinlerin ilgi alanına giren son derece başarılı ve ilginç sunumlar gerçekleştirildi. Üçüncü olarak da, semtin tarihiyle özdeşleşmiş bir hale kavuşmuş bulunan Vefa Bozacısı, Vefa Spor Kulübü, Vefa Lisesi gibi eğitim ve sosyal hayat açısından son derece önemli kurumların tarihleri ele alındı. Bozanın yapımını ve Vefa Bozacısı'nın tarihini konu alan oturumlara “Vefa Bozası”nın eşlik ettirilmesi, Vefa Spor Kulübü'nün tarihinin sözlü bir tebliğ yanı sıra bir belgeselle de zenginleştirilmesi de sözkonusu oturumlara ayrı birer hava kattı.<sup>1</sup>

1 Bu yazıda, 3-5 Kasım 2006'da gerçekleştirilen *Vefa Senti: Dünü, Bugünü, Yarını* başlıklı ulusal sempozyumunun genel bir tanıtım ve değerlendirmesi amaçlanmıştır. Bu genellik nedeniyle, sempozyumda sunulan birbirinden değerli tebliğlerin hepsi üzerinde ayrıntılı olarak durulamayacaktır. Onlara burada yer veremiyor oluşumuz, çeşitli görsel malzemelerle ve sunum teknikleriyle zenginleştirilen, izlenmesini zevkli hale getiren ve kendi alanına önemli katkılar sağlayacağından hiçbir kuşumuz bulunmayan birbirinden değerli bilgileri muhtevi tebliğleri değersiz görüyor oluşumuz anlamına alınmamalıdır. Tebliğ ve oturum başlıklarını içeren sempozyum programı için bkz. [http://www.bisav.org.tr/sempozyumlar/sempozyum\\_detay/index.cfm?id=251](http://www.bisav.org.tr/sempozyumlar/sempozyum_detay/index.cfm?id=251)

Sempozyumun son gününün öğleden sonraki oturumları semtin yarımını konu alan “Vefa'nın Yarımı” başlıklı oturumla başladı. Oturumda dört tebliğ sunuldu: İBB İstanbul Metropolitan Planlama ve Kent- sel Tasarım Merkezi'nden Prof. Cengiz Eruzun “Süleymaniye Proje- si” başlıklı tebliğinde, projenin ortaya çıkış sürecini, kapsamını ve böl- gede gerçekleştirilmek istenen düzenlemelerin neler olduğu konula- rında açıklamalarda bulundu. Oturumun ikinci konuşmacısı olan Bo- ğaziçi Üniversitesi Biyomedikal Mühendisliği Enstitüsü'nden Prof. Hikmet Üçışık, “Maziden Bugüne Vefa Semti Önemi ve İstikbali: ‘Ve- fa Üniversitesi’” başlıklı tebliğinde, Vefa semtini kurtarmanın yolu ola- rak semtin bir ilim merkezi haline getirilmesi gerektiğini vurguladı.

Oturumun üçüncü konuşmacısı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fa- kültesi Sosyoloji Bölümü'nden Yücel Bulut idi. Bulut, sempozyum programı bağlamında gerçekleştirdikleri “Sosyal Hareketlilik ve Deği- şim Atölyesi”nin Vefa Semti'nin sosyal ve ekonomik yapısı konulu ça- lışmalarının sonuçlarını -aynı atölye bünyesinde beraber çalıştıkları İs- tanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi Bölümü'nden Arş. Gör. Şenol Kurt'la birlikte- aktardı ve semtin sosyal yapısını (1) bekar odaları, (2) işyerleri ve esnaflar ve (3) hane halkı olmak üzere üç ana başlık altında ele aldı.

Atölye çalışmasında elde edilen bulgular ilgi çekiciydi. Semtin nüfu- sunda, belki de bölgede uygulamaya konan semtin ıslahına yönelik projeler nedeniyle, bir düşme eğiliminin gözlemlendiği, fakat semtin yine de -sınırlı sayıda da olsa- yeni nüfus aldığı tespiti yapıldı. Semtin İs- tanbul'a daha iyi yaşam şartlarına ulaşmak için göç eden ve son dö- nem itibarıyla ağırlıklı olarak Güneydoğu bölgemizden gelen vatan- daşlar için gittikçe “ümidin başladığı” değil “ümidin bittiği” bir yer haline dönüştüğünü ve semtin ıslahına yönelik projeler burada yaşa- yan insanlarımızın beklentilerini karşılayacak çözümlerle desteklen- mediği takdirde semtin, Eminönü ilçesinin, İstanbul'un ve Türki- ye'nin yeni ek problemlerle uğraşmak zorunda kalacağını altı ısrarla çizildi.

Aynı zamanda sempozyumun kapanış oturumu da olan “Bir Semti Çalışmak” başlıklı panel Mehmet Genç'in başkanlığında yapıldı. Pa- nelde Marmara Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nden Prof. Selçuk Mülayim, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Prof. İlber Ortaylı ve İs- tanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nden emekli Prof. Süha Göney izlenimlerini ve bilgilerini sundular. Selçuk Mülayim'in şiirlerle süsle- diği bu tür çalışmalarını teşvik edici konuşması, İlber Ortaylı'nın Üskü- dar Sempozyumu'nun Vefa Sempozyumu ile aynı tarihlere denk geti-

rilmesinden duyduğu üzüntüyü kendine özgü eleştirel ve hicivci üslubuyla dile getirmesi ve İstanbulluluk bilinci konusundaki ilgi çekici konuşması ve Göney'in bir semtin nasıl çalışılabileceğine ilişkin bilgi ve birikimini *ciddiyetle* aktardığı konuşması bu tür toplantıların kapanış konuşmalarının yalnızca hamaset konuşmalarıyla sınırlı *olmayabileceği*ne ve *olmaması gerektiğine* dair güzel örneklerdi.

Toplam olarak iki buçuk gün boyunca sunulan 50'yi aşkın tebliğde Vefa semtinin çeşitli yönlerinin başarıyla irdelendiği, idarî kurumlardan semt sakinlerine ve akademisyenlere varıncaya kadar çeşitli toplum kesimlerinin buluşturulduğu sempozyum, zevkli ve öğretici sunumların yapıldığı "Bir Sementi Çalışmak" başlıklı bu son oturumla nihayete erdi. Sempozyumda sunulan tebliğlerin kitap olarak yayınlanacağını duyurulması da, sempozyuma katılmayan ilgililerinin, sempozyumda sunulan tebliğlerden yararlanmaları için yeni bir fırsat oluşturacaktır.